keramiske noter 58/2023

29. årgang

Keramikkens Venner

Reviews · Besprechungen · anmeldelser · Besprechungen · Reviews

redigeret af Gunnar Jakobsen

Lerans magi · Skandinavisk keramik genom hundra år. *från BIM Collection*. Red. af Love Jönsson. Med bidrag af Love Jönsson, Petter Eklund, Björn Mathiasson, Bodil Busk Laursen, Anne Britt Ylvisåker, Karin Widnäs, Kerstin Wickman og Jorunn Veiteberg. Rian designmuseum [Website: https://www.rian.se], Falkenberg 2023. 128 s. ill. 100 SEK.

Det kommunale designmuseum, RIAN i Falkenberg, har modtaget en stor donation af keramiske værker fra privatsamleren Björn Ivar Mathiasson fra Ystad. I den anledning er udgivet en bog, hvor samlingens konstellation præsenteres og et udvalg af værker og keramikerne bag dem præsenteres i essays af forskellige fagfolk, ligesom giveren portrætteres.

Samlingen, kaldet BIM Collection, består af næsten 1000 stykker keramik, både unikaværker og kunstkeramik fra førende fabrikker, indsamlet over 40 år. Det drejer sig primært om svensk keramik, men også Norge, Danmark og Finland er repræsenteret, og skribenter fra alle lande bidrager med afsnit i bogen. Samlerens fokus har særligt været på modernismens keramik fra 1930'erne og frem til i dag. Der er primært samlet ting i mindre formater, og både de helt store topnavne samt mere ukendte keramikere er repræsenteret, som regel ikke blot med enkeltværker, men flere værkgrupper, der kan illustrere den enkelte keramikers udvikling.

Peter Eklund gør sig i et indledende essay tanker om keramikkens funktion og udtryk som markør for bestemte tider og historier, samt de psykologiske faktorer, der kan ligge bag samlerinteressen. Derefter skitserer han Björn Mathiassons liv og samleraktivitet. Det har været et liv præget af mange opbrud og ophold i forskellige dele af verden. Efter en barndom i Ystad og Göteborg stod Mathiasson som helt ung til søs med handelsskib til Det Fjerne Østen, gik så i handelsgymnasium, blev senere FN-soldat på Cypern, startede på en verdensomsejling, og levede så nogle år en hippietilværelse i USA. Fra 1970 var han tilbage i Sverige, hvor han i en lang årrække var kirkegårdsgartner i Motala. Omkring det tidspunkt tog keramikinteressen rigtig fart, og med en helt almindelig indkomst lykkedes det at skabe en usædvanlig god samling. Udover at samle har Mathiasson også skabt et stort fagbibliotek og en registrant over samlingen, som indgår i donationen.

Senere i bogen portrætterer Peter Eklund keramikeren Signe Persson-Melin og beskriver hendes tidlige år i Höganäs, senere mangeårige arbejde i eget værksted i Malmø og derefter tilknytningen til bl.a. Boda Nova som industriel formgiver af glas og keramik samt hendes store betydning som underviser bl.a. på Konstfack i Stockholm, inden hendes endelige tilbagevenden til eget værksted i Skåne i sine sene år.

De næste to afsnit er skrevet af samleren selv og omhandler møder med og indtryk af Gunnar Nylund, der er hans absolutte favorit og repræsenteret med hele 95 værker i samlingen. Der er fine observationer om Nylunds værk, og særlig omtale af den lidt specielle type keramik, han skabte i chamottegods fra Rörstrand i 1930'erne, ikke uden grund kaldt pindsvinevaser, hvor helt små skår af porcelæn er indarbejdet i en porcelæns- eller stentøjsmasse og derefter drejet op, så værkernes overflade fremstår med en brudt og ujævn flade af små skærver, der stritter ud og delvis er dækket af monokrom glasur.

Træffende iagttagelser og en indfølt præsentation indgår også i Bodil Busk Laursens afsnit om en dansk favorit, Gutte Eriksen, hvis værk og betydning som lærer for mange yngre keramikere, som hun også udstillede med i gruppen, *De 8 keramikere*, beskrives. Betydningen af hendes læretid hos Bernard Leach i Cornwall og senere møder med japansk og fransk keramik, og hvad det kom til at betyde for hendes eget arbejde med stram form og særlige glasurer nævnes også. I BIM Collection findes hele 13 værker af Gutte Eriksen og en del arbejder af hendes elever.

Et norsk indslag i bogen er afsnittet af Anne Britt Ylvisåker om den norske pioner indenfor en mere ekspressiv keramisk form, Erik Pløen. Hans karriere følges fra en forsigtig start med produktion af brugsvarer i tinglaseret lergods i 1930'erne til springet imod fri keramisk form i stentøj i 1950'erne via inspiration fra bl.a. Saxbo og Rörstrand, et udtryk, der yderligere ændrede sig efter ophold som underviser i Chicago. Det resulterede i et eksperimentel keramisk formsprog udøvet i eget værksted fra 1970'erne i Son i værkstedsfællesskab med hans kone, keramikeren Ingvil Havrevold.

En anden eksponent for en form for abstrakt ekspressionisme i keramik, der fortjener større opmærksomhed, er svenske Anders B. Liljefors (1923-1970), som RIANs leder Love Jönsson skriver om. Han blev oprindelig uddannet som kunstmaler, gav sig fra 1947 ind på det keramiske felt og blev tilknyttet fabrikken Gustavsberg. Her fik han mulighed for at eksperimentere med drejet stentøj med glaserede felter og indridsede mønstre, der fascinerede samtiden, som opfattede værkerne som en reference til "primitiv kunst". Fra 1950'erne gik Liljefors mere og mere over til at arbejde med sandstøbte skulpturer og relieffer i et abstrakt formsprog og kom til at udsmykke mange offentlige bygninger.

Et finsk bidrag til bogen omhandler keramikeren Kyllikki Salmenhaara og beskriver både hendes værk, hvor hun fra 1947 blev tilknyttet Arabia, og hendes meget store betydning som lærer. I 1950'erne blev hun internationalt kendt, da hun udstillede og præmieredes flere gange på triennaler i Milano. Siden betød en arbejdsulykke, at hendes virke drejede sig imod undervisning, som hun udøvede både ved designskoler og akademier i USA, Taiwan og fra 1963 igen i Finland. Bidraget er skrevet af hendes elev, keramikeren Karin Widnäs.

Kerstin Wickman skriver om den svenske keramiker Ulf Johansson (1938-2018), der ligesom Liljefors efter hendes mening fortjener større anerkendelse. Han var dybt inspireret af japansk keramik, som han for alvor lærte at kende ved et studieophold i Japan 1964-65 og var tæt på i sit liv i Sverige i sit mangeårige ægteskab med en japansk grafisk designer. Han blev en mester i at udvikle egne glasurer, et tema han også underviste i, i mange sammenhænge, og hans foretrukne udtryksform blev objekter i rakuteknik. Wichman beskriver bl.a. henført en af hans æsker i teknikken.

En vigtig pointe i teksten er også, hvorledes det i "folkhemmets" tidlige dage i Sverige, trods mange initiativer for at integrere kunst og kunsthåndværk i almindelige menneskers hverdag, var svært for en kunstner rundet af arbejderklassen og uden økonomisk frirum at bryde igennem sin sociale baggrund og at leve af sin kunst, hvad Johansson aldrig for alvor kunne - et fint tidsbillede af et liv og en historisk realitet.

Bogen afsluttes med endnu et norsk indslag, idet Jorunn Veiteberg beskriver den unge keramiker Heidi Bjørgans tilgang til keramik ud fra et bestemt keramisk objekt, der kan eksemplificere hendes leg med ler på grænsen af det teknisk mulige, leg med kontrasten imellem grimt og smukt, frastødende og forførende, et træk som nu kan findes hos flere unge kunstnere.

Efter at have læst de spændende og meget personlige og forskellige tekster og have fordybet sig i fotografen Patrik Johanssons helt eminent gode billedside, der præges både af fine detaljefotos og helsides grupperinger af keramiske objekter, kan det ikke gå hurtigt nok med at komme til Falkenberg og studere BIM Collection.

Ulla Houkjær
Kunsthistoriker, seniorforsker. mag.art. og cand.mag.